

1. Eessõna

Üheks gaasituru arendamise eestvedajaks Eestis on elektri- ja gaasi ühendsüsteemihaldur Elering AS. 2015. aastal toimus gaasi põhivõrguettevõtja EG Võrguteenus AS omandiline eraldamine seni vertikaalselt integreeritud turuosalisest Eesti Gaas AS-st ning 2016. aasta alguses liideti Elering Gaas AS elektri põhivõrguettevõtja Eleringiga. Sellega loodi võimalused reaalse konkurentsil põhineva maagaasi turu tekkimiseks Eestis.

Eleringi avaldatud gaasituru käsiraamat annab ülevaate energiapoliitika kujunemisest Euroopa Liidus (EL) ja Eestis, sh kliimapoliitikast, biometaani, vesiniku arengusuundumustest, Eesti gaasisüsteemist, selle osadest ja toimimisest, gaasi mõõtmisest ja gaasibilansi tagamisest, samuti regionaalsest gaasiturust, varustuskindlusest, kauplemise reeglitest siinsel gaasiturul ja andmevahetuse korraldusest.

Avatud gaasituru arengul on palju ühiseid omadusi elektrituru arengusuundumustega. Eesmärk on kindlustada turul konkurentsiolukord, mis annab turuosalistele signaali olla efektiivsed, toota ja tarnida gaasi just sealt, kus see on kõige kulutõhusam, tagades seeläbi pikaajalised investeeringud infrastruktuuri. Seejuures on Eleringi roll avatud turu olukorras tagada süsteemi varustuskindlus, toimimine ja bilanss. Selliste eesmärkide saavutamiseks allkirjastasid Balti riikide gaasivaldkonna eest vastutavad ministrid detsembris 2016 deklaratsiooni, millega lepidi kokku Balti regionaalse gaasituru loomine.

Elering on loonud gaasi mõõteandmete kiireks ja mugavaks vahendamiseks gaasi andmelao Estfeed. Tegemist on infosüsteemiga, mis koondab endast kõik gaasi müügi ja ülekandmisega seotud lepingud ning gaasitarbimise mõõteandmed.

Märkimisväärne samm gaasituru arendamise juures oli otsus rajada Eesti ja Soome

gaasi ülekandevõrke ühendav gaasitoru Balticconnector. Elering ja Soome-poolne projekti arendaja Baltic Connector Oy suutsid kaasata 75% vajalikest rahalistest vahenditest Euroopa Ühendamise Rahastust. Pärast Balticconnector'i valmimist aastal 2020 ühendati Balti regionaalse gaasituruga ka Soome. 2022. aastal valmis gaasiühendus GIPL Leedu ja Poola vahel, mis seob Baltikumi ja Soome gaasisüsteemi ja -turu Euroopaga. Varustuskindluse seisukohast vaadates on Balticconnector meretorustiku võimekus gaasi vastu võtta 78 GWh/päevas ning Vireši-Tallinn torustiku gaasi vastuvõtuvõimekus on 111 GWh/päevas. See tähendab, et Eesti gaasitarbimise talvise tippkoormuse katmiseks on võimalik piisavalt gaasi importida nii Lätist kui ka Soomest.

Pärast 2022. aasta veebruaris alanud Venemaa täiemahulise agressiooni Ukraina vastu hakkasid Eesti, Soome ja Läti süsteemihaldurid koostöös riikide ministeeriumitega kaardistama, missugused on lahendused täiendavate gaasitarnekanalite tekitamiseks regiooni, et oleks võimalik regiooni maagaasi varustuse sõltuvus Vene gaasitarnekest täielikult vabastada. Energiajulgeoleku tõstmiseks tegi Soome valitsus 7. aprillil põhimõttelise otsuse LNG ujuvterminali rentimiseks ja vastuvõtutaristu loomiseks ning Eesti Vabariigi Valitsus põhimõttelise otsuse Eesti energiaturvalisuse tõstmiseks ja kiiresti Vene gaasist loobumise riskide maandamiseks, et 2022. aasta sügiseks rajatakse Paldiskisse veeldatud maagaasi vastuvõtu võimekus, mille jaoks ehitatakse haalamiskai ja gaasipaigaldis LNG vastuvõtuks.

Soome gaasi süsteemihaldur Gasgrid Finland Oy ja Excelerate Energy sõlmisid 20. mail 2022. aastal LNG terminali laeva Exemplar 10 aasta rendilepingu maksumusega 460 mln EUR. Inkoos veeldatud maagaasi ujuvterminali sadamarajatised ja ühendustorustik valmis 20. detsembriks ja FSRU terminal ühendati gaasivõrguga 28. detsembril. Paldiskis rajati ujuvterminali kai ja gaasitaristu ning 30.11.2022 saavutati gaasitaristu mehaaniline valmidus LNG vastu võtmiseks. Uus LNG terminal Inkoos katab täielikult (ja teatud varuga) Soome ja Eesti gaasitarbimise koos edastamise võimekusega Läti suunal.

Arendamiseks puhta vesiniku kompetentsi ja osalemaks Euroopa tasemel vesiniku infrastruktuuri visiooni aruteludes, liitus Elering 2021. aasta alguses European Hydrogen Backbone-iga. Tegemist on Euroopa gaasisüsteemihaldurite initsiatiiviga,

kelle eesmärgiks on ühiselt analüüsida üleeuroopalise vesinikuinfrastruktuuri rajamise vajadust ja potentsiaali. Lisaks eeltoodule ja tulenevalt taastuenergia arendajate ja tööstuse suurenenud huvist, energiasüsteemi pikaajalise varustuskindluse tagamise vajadusest on Elering koos teiste Läänemere gaasisüsteemihalduritega loonud projekti „Nordic-Baltic H2 corridor“. Projekti eesmärgiks on analüüsida puhta vesiniku infrastruktuuri loomist Soomest Saksamaale läbi Baltikumi ja Poola.

Kohalikud algatused, arengud ja laiem riikidevaheline koostöö toetavad Eesti jätkuvat integreerumist Euroopa piiriüleste energiaturgudega, pakkudes meie turuosalistele võimalust saada osa veelgi taskukohasemast ja jätkusuutlikumast energiasüsteemist.